

Írásbeli feladatunk: *Amikor nagyon bántott egy gondolat; továbbá: Petőfi sírja.* Mindkét tétel igen alkalmas mélyenjáró elmélkedésre, mert az elsőben saját élményünkről, a másodikban a még rab erdélyi földben porladozó szabadsághősünkről kell írni.

A tábla és a füzet képe:

Petőfi: Egy gondolat bánt engemet...

Petőfi megjósolja halálát és temetését.

1. *Nem akar közönséges halállal meghalni.*
2. *A csatamezőn óhajt elhullani a szabadságért.*
3. *Közös sírban kíván nyugodni az elesett hősökkel.*

Rapszódia.

VI. Helyesírás.

Hátralévő időnket helyesírással töltjük. A táblához megy R.! [Egy tanuló a táblán, a többi a helyesírási füzetben dolgozik. Szükség esetén megbeszélés.] Illő, hogy történelmünk nagyjainak neveit helyesen tudjuk leírni. Irjuk: *Bethlen Gábor, Thököly Imre, II. Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos, gróf Batthyány* (szöveg közben: *gróf*, egyébként: *Gróf*), *báró Eötvös József* (mint az előbbi), *Nagybányai Horthy Miklós* (szöveg közben: *vitéz*, egyébként: *Vitéz*).

Szántó Lőrinc.

Történelem.

A „Legnagyobb Magyar”.

IV. osztály.

I. Előkészítés. a) Számonkérés.

Mi volt az a nagy esemény, amely Európát a XVIII. század végén izgalomba hozta? Milyen változást idézett a francia forradalom és az utána következő háború Európában? Mennyiben érintette ez hazánkat? Hatással voltak-e a magyarságra a francia forradalom eszméi? Milyen hatással voltak Ferencre a francia vérengzések? Mennyiben hátráltatta ez a félelem a hazai reformeszméket? Milyen szomorú esemény változtatta ezt az ellenszenvet ellenségessé? (Martinovics-féle összeesküvés.) Mit eredményezett ez a mozgalom az udvar és a nemesség között? (Összefogtak a régi rend fenntartására.)

Mivel segítette hazánk a királyt a Napoleon elleni háborúban? Mennyi ideig tartott ez a hadjárat? Mennyiben érezte ez hatását gazdasági életünkben? (Gazdasági leromlás, a papírpénz értékcsökkenése károsan befolyásolta iparunk és kereskedelmünk fejlődését, a szükséges újítások elmaradtak.)

b) *Áthajlás.* A hosszú hadjárat nemcsak hazánkat mérítette ki gazdaságilag. Békére vágyott minden nemzet. Milyen szövetkezés akarta ezt biztosítani? (A Szentszövetség.) Kik kötötték? Mi volt a cél? (Ott akarták folytatni az életet 1815-ben, ahol 1789-ben elhagyták: a népek ne szóljanak bele kormányzásukba, azt bízzák a fejedelmekre.) Milyen intézkedésekben nyilvánult meg ez a törekvés nálunk? (Nem hívtak össze országgyűlést, szigorú rendőri felügyelet alá került az ország, tilos volt a szabad vélemény-nyilvánítás.) Milyen külföldi esemény kecsegtetett változással? (1820-ban Itáliában több helyen lázadás tört ki a Szentszövetség uralma ellen.) Hogyan akarta ezt letörni Metternich? (Fegyveres erővel.) Mi kellett ehhez? (Katonaság és pénz.) Kitől kellett ezt kérnie? Mit csináltak a vármegyék? (Sok helyen megtagadták az adó- és újoncmegajánlást.) Mire kényszerült a király? (Belátta, hogy a Szentszövetség módszereivel nem lehet eredményesen kormányozni és 1825-re összehívta az országgyűlést.)

c) *Célkitűzés.* Ez az országgyűlés új korszakot nyitott hazánk történelmében. Erről az új korszakról beszélünk a mai órán.

II. Tárgyalás. a) Az 1825-i országgyűlés.

Az összehívott országgyűlés tagjaira a nemzeti feladatok egész sora várt. Hazánk ugyanis úgy szellemileg, mint gazdaságilag messze elmaradt a nyugati nagy államoktól. Ott a hadadás útját mindenütt a városi polgárság készítette elő. Nálunk a hosszú török uralom pusztítása, majd a bécsi kereskedelmi politika azt akarta, hogy a magyar ipar és kereskedelem fejlődését megakadályozza. Miért? (Mária Terézia korában elvesztett Szilézia, az osztrák ipar főhelye. Ezt pótlandó Csehországot fejlesztették iparállammá, ennek érdekében sorvasztották el a magyar ipart és kereskedelmet.) Ipar és kereskedelem nélkül pedig fejlődhetett-e egészséges városi élet? De mezőgazdaságunk is nagyon elmaradt, mert a bécsi műveltségben élő főnemesség, amely németül társalgott és latinul politizált, hazájától és birtokától távol, Bécsben költötte el földje jövedelmét. A vármegyei nemesek viszont vidéki birtokaikon éldogáltak teljes műveletlenségben, látókörük alig terjedt túl vármegyéjük határán. Az európai élet változásairól alig tudtak, azt hitték, hogy a maguk kis világa a boldogság szigete és sajnálkozva néztek az idegenre, akiről azt gondolták, nincs olyan jó dolga, mint nekik ez áldott Magyarországon. (Extra Hungariam non

est vita!) Erre utal később Petőfi Magyar nemes és Pató Pál úr című költeménye is. A jobbagyság pedig, amely a nemzet túlnyomó nagyrészét tette, olyan helyzetben élt, mint háromszáz évvel azelőtt.

Voltak, igaz, akik e bajok orvoslását sürgették, de hangjuk nem hallatszott messzire. Gondoljunk Mária Terézia nemesi testőreire. Mi lett volna célja ennek az intézménynek? Sikerült-e elnémetesítésük? Irodalmi téren mit eredményezett a nemesi testőrség? (Magunkra-eszmélést, testőrírók.) Igen, ők vették észre, hogy hazánk mégsem az egész világ, hanem határainkon kívül szebb és emberibb már az élet. A testőrírók nyomán indult el Kazinczy Ferenc, hogy azután Vörösmarty Mihály és társai tetőzzék be a nemzeti megújulást sürgető mozgalom törekvéseit. Az írók nemes törekvéseit azonban nem hallotta meg az egész ország. Miért? (Kevesen olvastak még akkor s a cenzura!)

Ilyen állapotban volt az ország s ezeken a bajokon kellett segíteni az összegyűlt rendeknek.

Látogassunk el erre a nevezetes országgyűlésre mi is! Hallgassuk meg, mit mond róla egy nagy magyar író, *Surányi Miklós!* (Szemelvény Surányi M.: Egyedül vagyunk c. regényéből.) 1825 novemberében vagyunk, Pozsonyban, ahol az országgyűlés két háza ülészik.

Odaértek a régi országház kapujához. Mind a hármuk lelke valami tiszta gyermekes örömben égett.

— Holnap írok az édesanyámnak — mondta Wesselényi báró.

— Ha megengeded, én is írok neki — tette hozzá István gróf, — mégpedig magyarul.

— Csak meg tudja érteni! — szólt téréfásan Esterházy gróf.

— Összeszedem minden tudományomat. Azt akarom, hogy az első magyar levelem szent kezekbe jusson.

— Köszönöm — felelte Miklós báró s meghatottan szorongatta meg István gróf kezét.

— Ma a kerületi ülésen éppen a nemzeti nyelvről lesz szó — szólalt meg Esterházy Mihály.

— Kíváncsi vagyok, lesz-e valakinek bátorsága, hogy tanulási nyelvül a magyart követelje — mordult fel a báró. Mégis csak gyalázat, hogy Magyarországon a fiúkat latinul, a leányokat pedig németül tanítják.

— Ameddig törvényeink nyelve latin . . . — kezdett valami ellenvetést tenni Mihály gróf, de István közbevágott:

— Hát ne legyen latin! Végre is a világnak már minden népe a saját nemzeti nyelvén szövegezi meg törvényeit . . . A nemzet akkor születik, amikor a saját nyelvén beszél.

Esterházy gróf a fejét csóválta.

— Nagyon nehéz dolog. Előbb magyar nyelvet kellene teremteni.

— Arravalók az írók és tudósok — vetette oda István gróf. — Éppen most kezdtem el tanulmányozni a magyar irodalmat. És fogadom, hogy . . .

A báró közbevágott:

— Tudom, István, tudom, félév múlva valamennyiünkénél jobban ismered Kazinczyt, Csokonait, Berzsenyi Dánielt és Vörösmarty Mihályt.

Beléptek a kerületi gyűlés termébe, amely ma különösen tele volt hallgatósággal. Ember ember hátán szorongott a teremben. A gyűlés tagjai zöld asztalnál ültek, a hallgatók, még a főemberek is, csak az oldalak mentében s a terem szélein, a falak mellett állva foglaltak helyet. Az asztalfőn Máriássy István és Szegedy Ferenc elnököltek.

István gróf maga elé meredve, lázas izgalommal egyik lábáról a másikra nehezedett, türelmetlenül hallgatta a beszédeket. Egész testében remegett. Úgy érezte, hogy ma történnie kell valaminek. Még nem tudta, hogy minek és hogyan. De már Takách Gáspár pozsonyi követ beszéde alatt, amely egy magyar nyelv művelő társaság felállításáról szólt, majdnem engedélyt kért, hogy beszélhessen. Körülnézett. Jóformán senkit sem ismert és őt sem ismerte senki. De huszárezredének díszruhájában, kardosan, összes kitüntetéseivel, ráneba borult homlokával, ideges meg-megrándulásával feltűnt a kis főúri csoportban. István gróf arra gondolt, hogy boldogult jó apja menyivel külön ember és külön magyar volt mind a három fiánál, akik már az emlékét is elfelejtették.

Ezalatt felsőbükki Nagy Pál hatalmas beszédet dörgött az elnémetesítés ellen. Megtámadott, kigúnyolt a főrendektől a városi burgerekig mindenkit, aki nyelvében nem akar magyar és szívében nem akar hazafi lenni . . . Most István grófnak eszébe jutott egy angol újság kegyetlenül igaz cikke Magyarországról . . . Érezte, hogy most már nem tud uralkodni magán, kell valamit cselekednie . . . valami nagy érzés borította el lelkét s e pillanatban Nagy Pál szavait úgy hallja, mint valami túlvilági hangot. Egy magyar nemzeti akadémiát kell felállítani. Itt már nem elegendő felírni, kérni, tanácskozni. Itt nem elég a megyegyűlési lelkendezés, itt cselekedni kell, amire nézve elsősorban a gazdag főuraktól várja a kezdeményezést . . . István grófnak majdnem a szíve ugrott ki lelkesedésében. Elkapta valami forgószél, zúgott a füle s ezen a zúgáson keresztül csak Nagy Pál harsogó szavait hallotta . . .

Már nem bírta tovább. A tanácssterem öreg állóórája lép-pen ütni kezdett. István gróf, aki Nagy Páltól két lépésnyire állt a fal mellett, fojtott indulattal, egész testében verejtékezve, engedelmet kért a kerületi ülés elnökétől, hogy szólhasson.

Máriássy intett, hogy beszélhet. Halálos csend támadt. Minden szem a kapitányra meredt. Talán nem is vette észre senki, hogy mi-

alatt a szónok reszketve, csendesen beszélni kezd, az óra is reszkető hárfahangon egymásután egyet, kettőt, nyolcat, tizet pendül, nagy kiüsse a delet. Mindenki az elhangzott halk szavakra figyelt:

— Nekem ezen a helyen szavam ugyan nincs, de ha oly intézetet állítanak fel, amely nyelvünket tökéletesíti s ezáltal előmozdítja nemzetünk magyarrá tételét, birtokaim egy esztendei jövedelmét ajánlom fel arra . . .

Az utolsó szónál kondult meg a tizenkettedik óraütés . . . egy pillanatsnyi csend, s azután ujjongó diadalkiáltás rázta meg a viharvert vén országház falait.

A templomban meghúzták a harangot . . . mintha elébe harangoztak volna az új Magyarország megszületésének . . .

b) Gróf Széchenyi István élete.

Kit ismertünk meg ebből az olvasmányból? a hallottakból? Milyenek ismertétek meg Széchenyi Istvánt? (Kiegészítem a hallottakat mintegy magyarázatként: Széchenyi István gróf 1791 szeptember 12-én született Bécsben. Közös megbeszélés. Kiemeljük: *első magyar levél; szent* kezekbe kerüljön; *ha valamihez hozzáfog . . . kitüntetés.*)

Szemléltetés: Széchenyi arcképe, a M. T. Akadémia alapítása.

Annak a Széchenyi Ferencnek fia volt, aki a Nemzeti Múzeumot alapította. Hány éves lehetett fia a pozsonyi országgyűlés idején? Iskoláit Bécsben végezte, de korán abba kellett hagynia a tanulást, mert a közben kitört Napoleon elleni háborúban már ő is részt vett. Itt különösen az ú. n. „népek csatájában” tüntette ki magát. Mikor volt az? (1813.) Később kilépett a hadseregből s legjobb barátjával, ifjú Wesselényi Miklós báróval beutazta a művelt Nyugatot. Ahol megfordult, mindent szemügyre vett. Mert nem mulatni indult külföldre, mint főúri társai, hanem ismereteket szerezni, tanulni, hogy azután, mint a méh, megrakodva virággal, hazája oltárára tegye azt. Minden érdekelte. Gyárakat látogatott, tanulmányozta a földművelést. A vízszabályozás, útépités, hídépítés, vasutak éppen úgy érdekelték, mint az irodalom. Ha elgondoljuk, hogy iskolai tanulmányait korán kellett elhagynia, igazán bámulatba ejt az élet viharai között gyűjtött nagy tudása és sokoldalúsága. Mindezekhez még szüleitől örökölt két fontos jellemvonást: *a mély valóságosságot, és a forró hazaszeretetet* tehetjük. Ezek kísérték őt végig egész életén, ezekből merített erőt később is, amikor nagy nemzetépítő munkájához fogott s erőre, lelki bátorságra volt szüksége. (Imája közismert, esetleg bemutatható.)

c) *Életét hazája felvirágoztatásának szenteli.*

Ott, a sokkal fejlettebb műveltségű nyugaton, Francia- és Angolországban döbrent rá hazája szomorú elmaradottságára.

És ott határozta el magában, hogy nemzete élére áll, s szóval, gondolattal, cselekedettel annak szebb, boldogabb jövőjét szolgálja.

d) *Célja* az volt, *hogy hazánkat* a közgazdaság, (ipar, kereskedelem, földművelés), tudomány és művészet kifejlesztésével *művelt és gazdag országgá tegye*, amely méltán versenyezhet a nyugati nagy államokkal is. Tanítója, nevelője akart lenni hátramaradt népének, nemzetének.

e) *Magunk és helyzetünk megismerése.*

Első fellépése egyszerre országos hírűvé tette. Örömkönyvek, hálálkodások közt vitték szét nemes cselekedetének híret, de talán még nagyobb volt a várakozás; ami további munkáját kísérte!

Széchenyi, hogy hazája újjáépítésének nagy terveit széles körökben megismertethesse, „*Hitel*” címen könyvet adott ki (1830). Könyvével, amelyet „honunk szebbelkü asszonyainak” ajánlott, valósággal felrázta a nemzetet. A nagy parlagon — ahogy ő nevezte az akkori Magyarországot — új életet, új Magyarországot akart építeni.

De ehhez nagy *önismeret* szükséges, hogv felismerve hibáinkat, *léleekben* megjavulhassunk. Ellentétben a multak dicsőségein elmerengő s tétlenségbe süllyedő magyarokkal, ezt mondja: „Nem fogok én hazám dicsőítője lenni, mert az arra nem szorult, s mert oly szoros kapcsolatban látom magamat vele, mintha rokonomat vagy önmagamat dicséreném. Nem nézek én annyit hátra, hanem inkább előre! Most van idő csodákat művelni, most vagy soha! Ne várjuk, hogy mások segítsenek rajtunk, mert azért nagy árat kell adnunk, magunkban is van hiba, de bennünk van egyszersmind a feltámadási erő is!” Kárhoztaja az ősiséget, amely megköti a birtokot, így nem kaphat hitelt, amivel pedig fokozni lehetne a termelésünket. Megemelt rossz közlekedési eszközeinket, gondozatlan útjainkat, s kimondja, hogy jó utak nélkül nem fejlődhetik a kereskedelem. *Jogban és kötelességben akarta egyesíteni a nemzetet*. Különös szeretettel foglalkozott a sokmillió *jobbágysággal*, mert benne *látta a jövőt*. De elsősorban mindig a *lelki* megújulásra gondol. Könyvének címén is az adott szó szentségét, a férfias jellemet, a minden téren való becsületességet érti.

Tükröt tartott nemzete elé, amelyben hibáit felismerheti. Szemébe mondta, hogy Magyarország nem eldorádó, mert hiába gazdag természeti kincsekben, mégis elmaradt ország. Lakossága műveletlen és elmaradt gazdálkodást folytat. Mindezt azért tette, hogy hátramaradt népet kiművelje. „A mult elesett hatalmunkból, a jövődönnek urai mi vagyunk. *Sokan azt gondolják: Magyarország — volt, én azt szeretem hinni — lesz!*”

f) *A tennivalók.*

Aztán, hogy gondolatait mindenki megérthesse, a könyvét ért támadásokra újabbakkal (Világ, Stádium) válaszol. Ez utóbbiban 12 pontban foglalja össze a tennivalókat. Ezek: a kereskedelem fellendítése céljából *kereskedelmi törvényt* sürget, kívánja az *ösiség eltörlését*, a *jobbágyság teljes felszabadítását*, hogy ne csak a nemesek szerezhessenek birtokot, a *törvény előtti egyenlőséget*, a *közteherviselést*, vagyis hogy mindenki vagyoni és jövedelméhez mértén járuljon hozzá a közterhekhez, a *magyar nyelv kizárólagos használatát* a törvénykezésben.

A nemzet valóban magáévá tette ezeket a gondolatokat s ezért küzdöttek legjobbjaink, míg 1848-ban mindez megvalósulhatott. Az akkori törvények lényege tehát már mind benne volt Széchenyi könyveiben.

g) *Alkotásai.*

Hogy a gyakorlati életben is megmutassa a boldogulás felé vezető utat, maga jár elől jópéldával a nagy alkotások terén. Hogy a külföldön élő főnemeseket hazacsalogassa, az *ország fővárosát világvárossá akarta fejleszteni*. Ez érleli meg benne a *Lánchíd* gondolatát, amelyben mintegy jelképesen ott látta minden magyar kézfogását az építő munkához. A tudomány fellegvárán, a *Magyar Tudományos Akadémia* megalapításán kívül meghonosítja nálunk is a *lóversenyeket* (lótenyésztés fejlesztése), létrehozza a *Nemzeti Kaszinót*, hogy az eszmék megbeszélésére hozza össze a közért munkálkodni kívánókat. Az ő kezdeményezésére indul meg a *dunai gőzhajózás*, az *Al-Duna sziklazátonyainak szétrobbantása*, a *Tisza szabályozása* (Vásárhelyi Pál), amivel óriási területek szabadulnak fel a földművelés számára; az ő kezdeményezésére alakul meg a *gőzhajógyártás*, a *hengermalom* stb. Példáját követve a magyar társadalom is felbuzdult és több új intézményt hívott életre. (Nemzeti Színház, Pesti Hazai Első Takarékpénztár, Kereskedelmi Bank stb.)

Széchenyi azonban minden gazdasági fejlődést megelőzően a tanult, *kiművelt emberek számát* akarja gyarapítani, mert tudja, hogy a nemzet erejét és hatalmát nem az emberek száma, hanem a művelt emberek mennyisége adja, akik nemzetük jó tulajdonságainak megtartása mellett a nyugati művelődés kellékeit is magukévá teszik.

h) *A nemzet nevelője.*

Fellépése, tanítása, munkássága nem maradt hatás nélkül. Az egész nemzet lázas munkához fogott, hogy az évszázados mulasztásokat pótolja. Hatását mutatja, hogy korának költőfejedelme, Vörösmarty, aki Széchenyi fellépésének évében még „*regi dicsőségünk*”-et állítja a csüggedt nemzet elé, nem sok

kal utóbb már így szól halhatatlan költeményében a nagy világhoz:

*Még jöni kell, még jöni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százvezrek ajakán.*

Fellépésekor megesküdött, hogy nemzetét új életre ébreszti: a próba megér egy emberéletet — írta Wesselényinek. Szavát beváltotta: felrázta a csüggedésbe merült nemzetet, rávezette a fejlődés útjára, s századokkal előre megszabta a fejlődés útját. Nem elégedett meg társadalmi, gazdasági állapotaink megjavításával, nemzete *egész lényét* újította meg. Ez adja meg nagyságának igazi mértékét.

Az igazi nemzetnevelő a *saját életén példázza*, milyenek szeretné népét látni. Széchenyi István gróf egész élete példaként állhat minden magyar előtt. Nemcsak munkásságával, eszméivel tanított, nevelt, saját életével is.

Mikor látta, hogy nemzete — a külső események hatása alatt — lassúnak látja munkatervét s elfordul tőle, Széchenyi saját személyét, évek hosszú sorának nagy munkájával szerzett népszerűségét adta nemzete oltárára, hogy amitől rettegett, a forradalmat elkerülhesse. Az egy Rákóczi kívül nincs még magyar, aki többet adott volna hazájáért, annak boldogulásáért, mint ő. Félt a forradalomtól, mert tudta, hogy az csak rombolni, pusztítani tud s mert nem felejtette el a francia mondást: a forradalom lelkesedéssel kezdi, őrzöngéssel folytatja s megbánással végzi.

A válság, amelytől annyira féltette hazáját, csakhamar bekövetkezett. Ekkor sem állt ki a nyilvánosságra, hogy magát igazolja: lám, megmondtam előre, mi lesz, ha nem engem követtek! Bűnbánóan mellét verte s magát vádolta, mint minden újítás kezdeményezőjét. Szíve megtört a hosszú küzdelemben, elméje akkor homályosult el, mikor arra hazájának legnagyobb szüksége lett volna.

A szabadságharc elbukása után a nagybeteg Széchenyi még egyszer feltámad s utolsó öntudatával is segíteni akar annyira szeretett nemzetén. Megírja a *nagy magyar szatirát*, mellyel elnyomóinkat tette nevetségessé egész Európa előtt s ami az elnyomatás bukását jelentette. Ám magának csak újabb zaklatást szerzett ezzel, végre 1860 április 8-án (ezen a történelmünkben annyira végzetes napon: (II. Rákóczi Ferenc halála) önkézeivel vetett véget életének. Munkáját nem fejezhette be, terveit reánk s utódainkra hagyta örökül.

Méltán mondhatta róla koszorús költőnk, Arany János:

*Nem hal meg az, ki milliókra költi
 Dús élete kincsét, ámbar napja múlt;
 Hanem lerázván, ami benne földi,
 Egy éltető e s z m é v é finomul,
 Mely fennmarad s nőttön nő tiszta fénye;
 Amint időben, térben távozik;
 Melyhez tekint fel az utód erénye:
 Óhajt, remél, hisz és imádkozik.*

(Nagycenki sírjának szemléltetése.)

Fővárosi szobrát két nagy alkotása: a Lánchíd és az Akadémia között állították fel. Méltán fejezi ki a nagy alkotó életcélját e két nagy alkotása: a *híd*, amellyel össze akarta fogni egész nemzetét, s a *tudós társaság*, amely a kiművelt emberfők szolgálatára létesült.

Csaknem két évtizeden át ő volt nemzetünk szellemi irányítója, nevelője, akit politikai ellenfele, *Kossuth* nevezett a „*legnagyobb magyar*“-nak. Mi elmondhatjuk róla, hogy Szent István óta ő volt nemzetünk legnagyobb nevelője, az *új Magyarország megalkotója*, aki személyes példájával mutatta meg, hogyan kell szolgálni a haza érdekeit még a legnehezebb időkben is!

i) *Elmélyítés.*

Nemrég, (szeptember 21-én) születésének évfordulóján a fővárosban a Legelső Magyar gyújtott lángot a „Legnagyobb Magyar“ emlékének. Ezt a lángot váltófutók vitték szét az ország minden tájára, hogy fellobbantsák azt a tüzet, amely a reáélmélkezés fényét, melegét sugározza. Hozzánk is eljutott e szent láng, mi is áldoztunk emlékének. Hol van szegedi szobra? Ki készítette? Mikor? Kiről nevezték el Szeged legszebb terét? Mit írtak a szobor alapzatára? (Magyarország nem volt, hanem lesz!)

Időszerű-e vajjon ma is ez a mondás? Miért? De mikor válik csak igazán valóra? (A hazát csak fiai akarata teheti naggyá!)

Alkotásai közül mit köszönhetünk Széchenyinek mi, szegediek? (A Tisza szabályozása.) Ki volt terveinek végrehajtója? (Vásárhelyi Pál.) Hol van Vásárhelyi Pál szobra? Mit köszönhetünk neki még? (A tiszai gőzhajózást.)

A „Legnagyobb Magyar“ alkotásai szerte az országban hirdetik nevét, magyarságát és azt, hogy a *hazáért élni és áldozni a legszentebb kötelességünk.*

III. *Összefoglalás.* A táblára írt vezérszavak alapján. (A szövegben dült betűkkel szedettek.)

Vicsay Lajos.